

Η Σιωπή Προ Της Κραυγής

/ Γνώμες

• Μάξιμος Παφίλης, Επίσκοπος Μελιτηνής

Στέκομαι στο κατώφλι της σιωπής, εκεί που οι λέξεις δεν έχουν σχήμα και η καρδιά πάλλεται σαν φυλακισμένο πουλί. Είναι μια σιωπή βαριά, γεμάτη από την υπόγεια βοή των αβύσσων, μια σιωπή που κυοφορεί την κραυγή ή την εξομολόγηση. Εδώ, μέσα σε βαριές σκέψεις, η θεολογία δεν είναι σύστημα, αλλά ανάσα, πηγή κρυμμένη κάτω από τους βράχους της καθημερινότητας, νερό που κυλά αθόρυβα διαβρώνοντας την πέτρα της λογικής. Η πίστη δεν είναι βεβαιότητα, αλλά τραύμα ανοιχτό, η αμφιβολία όχι άρνηση, μα η σκιά που ορίζει το φως. Η γλώσσα ψάχνει τον δρόμο της ανάμεσα στην αυστηρή γεωμετρία της πέτρας και την ακαθόριστη ρευστότητα του ονείρου, προσπαθώντας να ψιθυρίσει το άρρητο, να αγγίξει το μυστήριο που μας περιβάλλει σαν αόρατος μανδύας, υφασμένος από νήματα γνώσης και άγνοιας. Η πραγματικότητα σπάει σαν παλιό

αγγείο, αποκαλύπτοντας τις χρυσές ραφές όπου η θεία παρουσία συγκρατεί τα θραύσματα.

Στην ευαγγελική περικοπή της Κυριακής Δ΄ Νηστειών, στην κοιλάδα που σφύζει από τον πυρετό της ανθρώπινης οδύνης, ένας πατέρας σέρνει τον γιο του. Όχι απλώς έναν γιο, αλλά ένα σώμα σπαρασσόμενο, έναν καθρέφτη της πτώσης μας, όπου «πνεῦμα ἄλαλον» (Μαρκ. 9,17) έχει στήσει τον θρόνο του. Η περιγραφή είναι γυμνή, σχεδόν κλινική στη φρίκη της: «καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν καταλάβῃ, ῥήσσει αὐτόν, καὶ ἀφρίζει καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ, καὶ ξηραίνεται» (Μαρκ. 9,18). Είναι η εικόνα της ανθρωπότητας δέσμιας δυνάμεων που δεν κατανοεί, ριγμένη «καὶ εἰς πῦρ... καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν» (Μαρκ. 9,22). Ο πόνος εδώ δεν είναι μεταφορά, είναι σάρκα που αφρίζει, δόντια που τρίζουν, ζωή που στερεύει. Και οι μαθητές; Αυτοί που κλήθηκαν, που είδαν, που άκουσαν; Στέκονται αμήχανοι, ανίκανοι. «Καὶ εἶπον τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσι, καὶ οὐκ ἴσχυσαν» (Μαρκ. 9,18). Η δύναμή τους, η εξουσία που τους δόθηκε, παραμένει ανενεργή. Η πίστη τους, ίσως, μια σημαία τυλιγμένη στον ιστό της, άχρηστη μέσα στην καταιγίδα. Πόσο μακριά φαντάζει τώρα το όρος της Μεταμόρφωσης, εκεί όπου το φως ήταν εκτυφλωτικό και η θεία δόξα απτή. Η αντίθεση είναι σπαρακτική: η λάμψη του Θαβώρ και η σκοτεινή κοιλάδα του δαίμονα. Δύο κόσμοι ταυτόχρονοι, αλληλοδιεισδυόμενοι, μα φαινομενικά ασύμβατοι. Η ανθρώπινη αδυναμία γίνεται κραυγαλέα μπροστά στο δαιμονικό κράτος, σαν ένα πλοίο ακυβέρνητο που συντρίβεται στα βράχια μιας άγνωστης ακτής.

Και τότε, κατεβαίνει Εκείνος. Η παρουσία Του δεν αναγγέλλεται με σάλπιγγες, αλλά η ατμόσφαιρα πυκνώνει, ο χρόνος μοιάζει να διαστέλλεται. Η κραυγή Του δεν απευθύνεται στο δαιμόνιο, αλλά στην ίδια την ανθρώπινη κατάσταση, στην έλλειψη βαθιάς εμπιστοσύνης: «ὦ γενεὰ ἄπιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν;» (Μαρκ. 9,19). Δεν είναι οργή, αλλά θλίψη θεϊκή, ο στεναγμός του Δημιουργού για την πλάση που λησμονεί την πηγή της. Και μέσα σ' αυτή την πυκνή πραγματικότητα, η απάντηση του πατέρα έρχεται σαν ρωγμή στο αδιαπέραστο τείχος της απελπισίας: «πιστεύω, κύριε· βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ» (Μαρκ. 9,24). Τι συγκλονιστική ομολογία! Η πίστη και η απιστία αγκαλιασμένες, όχι ως αντίθετα, αλλά ως οι δύο όψεις της τραυματισμένης ανθρώπινης καρδιάς που ποθεί τον Θεό, αλλά σκοντάφτει διαρκώς στην ίδια της την αδυναμία. Είναι η προσευχή του καθενός μας στα βάθη της νύχτας, ο ψίθυρος που παλεύει με τη βουή του κόσμου. Η θεραπεία που ακολουθεί είναι αναπάντεχα απλή. Μια προσταγή: «τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον καὶ κωφόν, ἐγὼ σοι ἐπιτάσσω, ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ καὶ μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν» (Μαρκ. 9,25). Και το κακό φεύγει, «κράξαν καὶ πολλὰ σπαράξαν» (Μαρκ. 9,26), αφήνοντας πίσω του ένα σώμα «ὥσεί νεκρός» (Μαρκ. 9,26). Ο θάνατος προηγείται της ανάστασης, η σιγή της νέας ζωής. Ο

Άγιος Θεοφύλακτος Βουλγαρίας επισημαίνει την ευσέβεια αλλά και τον φόβο των μαθητών, που δεν τολμούν να ρωτήσουν δημοσίως, φοβούμενοι μήπως έχασαν τη χάρη και κριθούν από τον κόσμο, αλλά πλησιάζουν τον Διδάσκαλο «κατ' ιδίαν» (Ὅρα δὲ καὶ τὴν εὐλάβειαν αὐτῶν, πῶς κατ' ιδίαν αὐτῷ προσέρχονται).[1]

Στην ιδιωτικότητα του οίκου, μακριά από τον όχλο, έρχεται η ερώτηση των μαθητών, φορτισμένη με την απορία και ίσως την ταπείνωση της αποτυχίας τους: «ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό;» (Μαρκ. 9,28). Η απάντηση του Ιησού αποκαλύπτει έναν άλλο νόμο, μια άλλη πραγματικότητα, κρυμμένη κάτω από την επιφάνεια των πραγμάτων: «τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ» (Μαρκ. 9,29). Εδώ δεν πρόκειται για μαγικές φόρμουλες ή τελετουργικές πράξεις. Η προσευχή δεν είναι απλή επίκληση, αλλά η διαρκής, καρδιακή στροφή της ύπαρξης προς τον Θεό, η νοερά εγρήγορση που φυλάττει τις πύλες της καρδιάς. Είναι η αναπνοή της ψυχής που συντονίζεται με τον παλμό του Πνεύματος, μια συνεχής άσκηση παρουσίας μέσα στην απουσία. Η νηστεία, από την άλλη, δεν μπορεί είναι απλή αποχή από τροφές, αλλά η συνειδητή άσκηση της εγκράτειας, η τιθάσευση όχι μόνο του σώματος, αλλά και του λογισμού, των παθών, της ίδιας της επιθυμίας για κυριαρχία και αυτονομία. Είναι η εκούσια στέρηση που δημιουργεί χώρο για τον Άλλον, για τον Θεό και τον πλησίον.

Σε αυτό το σημείο, η ανάλυση του θεολόγου Charles Lambert Coghlan ρίχνει φως στην βαθύτερη αιτία της αδυναμίας των μαθητών. Στον σχολιασμό του, συγκεντρώνει επιμελώς διάφορες στιγμές όπου ο Χριστός απευθύνεται στην πνευματική κατάσταση των μαθητών Του, επισημαίνοντας την επαναλαμβανόμενη μομφή για την ανεπαρκή τους πίστη. Παρατηρεί πώς ο Ιησούς τους αποκαλεί «ολιγόπιστους» (Αγγλ. O ye of little faith) κατά τη διάρκεια της τρικυμίας, πώς ελέγχει τον Πέτρο για την αμφιβολία του πάνω στα νερά, και πώς, στην προκειμένη περίπτωση της θεραπείας του δαιμονισμένου νέου, χρησιμοποιεί την ακόμα πιο έντονη φράση: «Ω, γενεά άπιστε...» (Αγγλ. O faithless generation...). Ο Coghlan τονίζει ότι αυτή η έλλειψη πίστης δεν είναι μεμονωμένο περιστατικό, αλλά ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο, όπου ο Χριστός διαρκώς προσπαθεί να θεραπεύσει, προειδοποιώντας τους μάλιστα, όπως αναφέρει η προς Εβραίους επιστολή που παραθέτει, να προσέχουν μήπως υπάρξει μέσα τους «μία κακή καρδιά απιστίας, ώστε να απομακρυνθούν από τον ζώντα Θεό» (Αγγλ. an evil heart of unbelief, in departing from the living God). [2] Αυτή η “απιστία” ή “ολιγοπιστία” δεν είναι απλώς διανοητική αμφιβολία, αλλά μια βαθύτερη κατάσταση της καρδιάς, ένας ύφαλος αόρατος κάτω από την ήρεμη επιφάνεια της θάλασσας, πάνω στον οποίο συντρίβεται το πλοίο της θείας ενέργειας που ζητά να περάσει. Είναι ένας φόβος που παραλύει την ψυχή και εμποδίζει τη Θεία Χάρη να ενεργήσει πλήρως μέσω αυτών. Είναι ακριβώς αυτό το εσωτερικό εμπόδιο, αυτή η

πνευματική ανωριμότητα, που καθιστά τους μαθητές ανίκανους να αντιμετωπίσουν “τοῦτο τὸ γένος”. Θα λέγαμε ότι η προσευχή και η νηστεία δεν είναι απλώς εργαλεία, αλλά η ίδια η οδός για την καλλιέργεια αυτής της απύσχα, βαθιάς πίστεως, η επίμονη αξίνα που σκάβει το σκληρό χώμα της ψυχής, ανοίγοντας αυλάκια για να δεχτούν τη βροχή της Χάριτος. Είναι η άσκηση που δυναμώνει την καρδιά, την καθαρίζει από τον φόβο και την απιστία, και την καθιστά δεκτική στην πληρότητα της θείας δύναμης. Και τότε, ίσως η ψυχή να θυμίζει σκαμμένο χωράφι μετά τη βροχή. Σκοτεινή και υγρή, αλλά έτοιμη, ενδεχομένως, να δεχτεί τον σπόρο της ανανέωσης, πρόσφορη για καρποφορία...

Αμέσως μετά την αποκάλυψη αυτής της πνευματικής αρχής, ο Χριστός οδηγεί τους μαθητές Του σε μια άλλη, ακόμη πιο σκοτεινή αποκάλυψη. Φεύγοντας από εκεί, «παρεπορεύοντο διὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γινῶ» (Μαρκ. 9,30). Η σιωπή και η απόκρυψη συνοδεύουν τώρα τη διδασκαλία για το Πάθος, «ἐδίδασκε γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ ἀποκτανθεὶς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται» (Μαρκ. 9,31). Η θεραπεία του δαιμονισμένου νέου, μια πράξη θεϊκῆς εξουσίας και ελέους, πλαισιώνεται τώρα από την προαναγγελία της υπέρτατης αδυναμίας, της παράδοσης, του θανάτου. Η δύναμη που εκβάλλει δαιμόνια είναι η ίδια που θα παραδοθεῖ αμαχητί. Είναι η σοφία του Θεοῦ που κρύβεται στην «μωρία» του Σταυροῦ. Οι μαθητές, ὁμως, «ἡγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι» (Μαρκ. 9,32). Η λογική τους, γαλουχημένη με προσδοκίες επίγειας δόξας, αδυνατεῖ να συλλάβει το μυστήριο του πάσχοντος Μεσσία. Ο φόβος τους εμποδίζει να ρωτήσουν, να πλησιάσουν το ἄκρον ἄωτον της θείας συγκατάβασης. Εδῶ διαφαίνεται το βάρος της κοινότητας, του Εκκλησιαστικοῦ σώματος που καλεῖται να ακολουθήσει τον Χριστό σε αυτή την οδό του Πάθους, κουβαλώντας ο καθένας τον δικό του σταυρό, μα ὅλοι μαζί κοινωνοί του ἰδίου Μυστηρίου. Η Εκκλησία ως το ζωντανό, πάσχον σῶμα, ὅπου η λειτουργική εμπειρία γίνεται βίωση του Πάθους και της Ανάστασης, σκηνή ιερῆς ανταλλαγῆς μεταξύ Θεοῦ και ἀνθρώπου. Ο δρόμος προς τη Θέωση περνά αναπόφευκτα μέσα από τη νέκρωση, ὅπως ο σπόρος πρέπει να θαφτεῖ στη γη για να φέρει καρπό, μια αργή ἀνάδυση από το σκοτεινό χώμα προς ἕναν ἥλιο που ἀκόμη δεν φαίνεται.

Και μένουμε πάλι με την ηχώ της κραυγῆς του πατέρα: «πιστεύω, κύριε· βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ». Η αγωνία αὐτή δεν τελειώνει με το θαῦμα. Συνεχίζεται μέσα μας, στην καθημερινή άσκηση της προσευχῆς και της νηστείας, στην προσπάθεια να κρατήσουμε την καρδιά ανοιχτή προς τον Ερχόμενο. Η αμφιβολία δεν εξαλείφεται, ἀλλά μεταμορφώνεται σε δέος μπροστά στο Μυστήριο. Η πίστη δεν γίνεται ακλόνητη βεβαιότητα, ἀλλά διαρκῆς κίνηση εμπιστοσύνης προς Εκείνον που κατέβηκε στην κοιλάδα μας, που ἄγγιξε τη νέκρωσή μας και μας σήκωσε. Το

πρόσωπο του Χριστού, η γέφυρα μεταξύ άκτιστου και κτιστού, παραμένει το κέντρο όπου συγκλίνουν οι αντιθέσεις, όπου η δύναμη εκφράζεται στην αδυναμία και η ζωή πηγάζει από τον θάνατο. Η πνοή του Πνεύματος ζωογονεί τα πάντα, ακόμα και τις πιο σκοτεινές γωνιές της ψυχής, καλώντας μας σε μια μεταμόρφωση που ξεκινά εδώ και τώρα, αλλά ολοκληρώνεται πέρα από τα τείχη του χρόνου. Στον μακρινό εσχατολογικό ορίζοντα, αχνοφέγγει η θέωση, όχι ως κατάκτηση, αλλά ως η καυτή έλξη προς την ένωση, η πληγή της θείας αγάπης στην καρδιά της κτίσης, σαν ένα μακρινό αστέρι που καθοδηγεί τον ταξιδιώτη μέσα στην απέραντη νύχτα. Η σιωπή επιστρέφει, όχι πια βαριά και απειλητική, αλλά γόνιμη, γεμάτη από την υπόσχεση της παρουσίας Του, μια σιωπή όπου ο λόγος γίνεται καρδιακός παλμός.

Επιτρέπεται η αναδημοσίευση με την προϋπόθεση αναφοράς του ονόματος του συγγραφέα, Επισκόπου Μελιτηνής Μαξίμου Παφίλη.

Φωτογραφία: Duccio di Buoninsegna, Η εμφάνιση στη Γαλιλαία, περ. 1308-1311, τέμπρα σε ξύλο, Συλλογή Frick, Νέα Υόρκη.

Παραπομπές:

[1] Θεοφύλακτος Βουλγαρίας, *Ta heuriskomena panta* [Τα ευρισκόμενα πάντα], *Patrologiae Cursus Completus: Series Graeca*, επιμ. Jacques-Paul Migne, τ. 123 (Paris: J.-P. Migne, 1864), 587.

[2] Charles Lambert Coghlan, *A scriptural commentary on the Book of Genesis and the Gospel according to st. Matthew, the text, with marginal references in the words of Scripture*, τομ. 2 (London: James Duncan, 1832), 114.